

dutus erat, totus auro variatus lapidibusque pretiosis, & erat formidolosus valde, & elevata facie sua inflammata in claritate intuitus est eam, tamquam taurus a in impetu indignationis suæ; & timuit regina & conversus est color ejus per dissolutionem, & inclinavit se super caput delicatæ suæ, quæ præcedebat eam: vellem ergo, diceret iste nobis, utrum rex ille ad Dominum jam cucurrerat, & ab eo se regi cupiverat, suamque voluntatem ex ejus voluntate suspenderat, & ei jugiter inhaerendo unus cum illo spiritus factus erat, non nisi de arbitrii libertate? Utrum se totum Deo tradiderat, omnemque suam mortificaverat voluntatem, & cor suum in manu Dei posuerat? Puto non desipere, sed insanire hominem, quisquis de illo rege, qualis tunc erat, hæc senserit: & tamen convertit Deus, & transtulit indignationem ejus in lenitatem. Quis autem non videat, multò majus esse, indignationem à contrario in lenitatem convertere atque transferre, quàm cor neutra affectione præoccupatum, sed inter utramque medium, in aliquid declinare? Legant ergo & intelligant, intueantur atque fateantur, non lege atque doctrina insonante forinsecus, sed interna & occulta, mirabili ac ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum, non solum veras revelationes, sed bonas etiam voluntates.

Deus mirabili potestate operatur in cordibus bonas voluntates.

CAPUT XXV.
Pelagiana gratia possibilitatis exploditur.

26. DESINAT itaque jam Pelagius, & se ipsum & alios fallere, contra Dei gratiam disputando. Non propter illorum trium unum, id est, propter possibilitatem bonæ voluntatis atque operis, sed etiam propter voluntatem, &

^a Hic particula in restituitur ex MSS.

& operationem bonam erga nos gratia Dei prædicanda est. Nam illam possibilitatem ad utrumque valere definit: & tamen non ideo tribuenda sunt Deo etiam nostra peccata, sicut & propter eandem possibilitatem vult tribuere bona opera nostra. Non ideo tantum adjutorium divinæ gratiæ commendetur, quia possibilitatem adjuvat naturalem. Desinat dicere: *Quòd possumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius est qui hoc posse donavit, qui hoc posse adjuvat: quòd verò bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, nostrum est.* Desinat, inquam, ista dicere. Non solum enim Deus posse nostrum donavit atque adjuvat, sed etiam velle & operari operatur in nobis. Non quia nos non volumus, aut nos non agimus; sed quia sine ipsius adjutorio nec volumus aliquid boni, nec agimus. Quomodo enim dicitur: *Quòd possumus bene agere, Dei est; quòd autem agimus, nostrum est?* cum dicat Apostolus, orare se ad Deum pro eis, ad quos scribebat, ne quid mali faciant, & ut quod bonum est faciant. Non enim ait, Oramus ut possitis nihil mali facere; sed ne quid faciatis mali: nec ut possitis bonum facere; sed ut bonum faciatis. Quoniam de quibus scriptum est: Quot enim Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei; profecto ut agant quod bonum est, ab illo aguntur qui bonus est. Quomodo dicit Pelagius: *Quòd bene loqui possumus, Dei est: quòd bene loquimur, nostrum est;* cum dicat Dominus, Spiritus Patris vestri est, qui loquitur in vobis? Neque enim ait: Non vos estis qui dedistis vobis bene posse loqui; sed ait: Non vos estis qui loquimini. Nec ait: Spiritus Patris vestri est qui vobis dat, vel dedit

Phil. 2. 13.

2. Cor. 13. 7.

Rom. 8. 14

Mat. 10. 20.

dit posse bene loqui; sed ait: Qui loquitur in vobis: non significans possibilitatis profectum, sed exprimens cooperationis effectum. Quomodo dicit liberi arbitrii elatus assertor: *Quòd possumus bene cogitare, Dei est; quòd autem bene cogitamus, nostrum est?* Cui respondet humilis gratiæ prædicator: Non quia idonei sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobismetipsis; sed sufficientia nostra ex Deo est. Non enim ait, posse cogitare; sed, cogitare.

Liberi arbitrii elatus assertor Pelagius.

2. Cor. 3. 5.

CAPUT XXVI.
Quæ vera gratiæ pelagianæ gratiæ opposita.

a

1. Cor. 8. 1.

Gratiæ propriè dicta donum caritatis.

Merita non præcedunt gratiam.

1. Joan. 4. 10.

27. ISTAM Dei gratiam in divinis eloquiis manifestam etiam Pelagius manifestè fateatur, seque tamdiu contra sensisse non operari impudentissimo pudore, sed dolore saluberrimo aperiat; ut sancta Ecclesia non turberetur perveraci ejus obstinatione, sed veraci correctione letetur. a Cognitionem & dilectionem, sicut sunt discernenda discernat. Quia scientia inflat, caritas ædificat. Et tunc scientia non inflat, quando caritas ædificat. Et cum sit utrumque donum Dei, sed unum minus, alterum majus; non sic justitiam nostram super laudem justificatoris nostri extollat, ut horum duorum quod minus est, divino tribuat adjutorio, quod autem majus est, humano usurpet arbitrio. Et si consenserit, nos gratia Dei accipere caritatem; non sic sentiat, tamquam ulla merita bona nostra præcesserint. Nam quæ merita bona tunc habere poteramus, quando Deum non diligebamus? Ut enim acciperemus dilectionem qua diligeremus, dilecti sumus, cum eam nondum haberemus. Hoc Joannes Apostolus apertissimè dicit: Non quòd nos

a Editi, *Cogitationem & electionem*. Castigantur auctoritate MSS.

nos dilexerimus Deum, sed quia ipse a dilexit nos. Et alibi: Nos diligamus, inquit, quia ipse prior dilexit nos. Optimè omnino atque verissimè. Non enim haberemus unde illum diligeremus, nisi hoc ab illo, cum prior nos diligeret, sumeremus. Quid autem boni faceremus, nisi diligeremus? Aut quomodo bonum non facimus, si diligamus? Et si enim Dei mandatum videtur aliquando b non à diligentibus, sed à timentibus fieri; tamen UBI NON EST DILECTIO, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur: quia omne quod non ex fide est, peccatum est; & fides per dilectionem operatur. Ac per hoc gratiam Dei, qua caritas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, sic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil beni sine illa, quod ad pietatem pertinet veramque justitiam, fieri posse non dubitet. Non quomodo iste: qui cum dicit: *Propterea dari gratiam, ut quod à Deo præcipitur, facilius impleatur;* quid de illa sentiat satis ostendit, scilicet, quòd etiam sine illa, etsi minùs faciliè, fieri tamen quod divinitus præcipitur potest.

28. IN libro quippe ad virginem sacram, quod & supra commemoravi, cum dicit: *Divinam mereamur gratiam, & facilius nequam spiritui, sancti Spiritus auxilio, resistamus;* significat profectò quid sapiat. Ut quid enim hoc verbum interposuit, id est, *facilius?* An verò non erat integer sensus: *Ut nequam spiritui, sancti Spiritus auxilio, resistamus?* Sed quantum detrimentum hoc ad-

c 3 di
a Hic in editis additur, *prior*: sed à MSS. & ab eo loco Joannis abest in græc.
b Sigiramnensis MS. à *non diligentibus*.

a
Ibidem 19.

b

Rom. 14.

23.

Gal. 5. 6.

Rom. 5. 5.

CAPUT

XXVII.

Epist. ad

Demetriad.

cap. 25.

ditamento fecerit, quis non intelligat? Volens utique credi, tantas esse naturæ vires, quas extollendo præcipitat, ut etiam sine auxilio Spiritus sancti, etsi minùs facilè, tamen aliquo modo nequam spiritui resistatur.

CAPUT
XXVIII.

29. ITEM in primo libro pro libero arbitrio: *Cùm autem tam forte, inquit, tam firmum ad non peccandum liberum in nobis habeamus arbitrium, quod generaliter naturæ humanæ Creator inseruit, rursus pro inestimabili ejus benignitate, quotidiano ipsius munimur auxilio.* Quid opus est hoc auxilio, si tam forte, tam firmum est ad non peccandum liberum arbitrium? Sed etiam hîc vult intelligi, ad hoc esse auxilium, ut faciliùs fiat per gratiam, quod etsi minùs facilè, tamen putat fieri præter gratiam.

CAPUT
XXIX.

30. ITEM in eodem libro alio loco: *Ut quod per liberum, inquit, homines facere jubentur arbitrium, faciliùs possint implere per gratiam.* Tolle faciliùs, & non solum plenus, verùm etiam sanus est sensus, si ita dicatur: *Ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, possint implere per gratiam.* Cùm autem faciliùs additur, adimpletio boni operis etiam sine Dei gratia posse fieri, tacita significatione suggeritur. Quem sensum redarguit qui dicit: Sine me nihil potestis facere.

Joan. 15. 5.

CAP. XXX.

31. EMENDET hæc omnia, ne si in rerum magnarum profunditate humana erravit infirmitas, etiam diabolica huic accedat errori, vel fallacia, vel animositas, sive negando quod sensit, sive defendendo, quod perperam sensit, cùm id se non debuisse sentire commemorata perspicua veritate cognoverit. Istam quippe gratiam qua justificamur, id est, qua

ca-

caritas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, in Pelagii & Cælestii scriptis, quæcumque legere potui, nusquam eos inveni, quemadmodum confitenda est, confiteri. Prorsus nusquam eos adverti, sicut agnoscendi sunt, agnoscere filios promissionis, de quibus dicit Apostolus: *Non ii qui filii carnis, hi filii Dei, sed filii promissionis deputantur in semen.* Quod enim promittit Deus, non facimus nos per arbitrium seu naturam, sed facit ipse per gratiam.

Rom. 5. 5.

Rom. 9. 8.

32. Nam ut de Cælestii opusculis interim taceam, vel libellis ejus, quos iudiciis a ecclesiasticis allegavit, quæ vobis omnia, cum aliis quas necessarias existimavimus litteris, mittenda curavimus, quibus omnibus diligenter inspectis, possitis advertere, non eum ponere Dei gratiam, qua juvamus, vel ad declinandum à malo, vel ad faciendum bonum, præter naturale arbitrium voluntatis, nisi in lege atque doctrina; ita ut ipsas quoque orationes ad hoc asserat necessarias, ut ostendatur homini quid concupiscat & diligit: ut ergo hæc interim omittam, nempe ipse Pelagius & litteras nuper & libellum Romam fidei suæ misit, scribens ad beatæ memoriæ papam Innocentium, quem defunctum esse nesciebat. In his ergo litteris dicit: *Esse de quibus eum infamare conantur: unum, quod neget parvulis baptismi sacramentum, & absque redemptione Christi aliquibus cælorum regna promittat: aliud,*

a
Orationes ad quid necessarias putarint pelagiani.

Litteræ cum libello fidei ad Innocentium papam à Pelagio missæ.

G 4

quod

a Libellum Romæ gestis ecclesiasticis à Cælestio allegatum dicit rursum infra cap. 33. & lib. de Peccato originali, cap. 2. & 5. &c. Gesta illa Cælestio (ut in lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 3. testatur) præsertim & respondente confecta sunt sub Zosimo anno Christi 417. Vide Zosimi litteras in 2. parte Appendicis.

quoddam ita dicat posse hominem vitare peccatum, ut Dei excludat auxilium, & in tantum libero confidat arbitrio, ut gratia repudiet adiutorium. Sed de baptismo parvulorum, quamvis eis dandum esse concedat, quam perverse contra fidem christianam, & catholicam sentiat veritatem, non hic locus est ut diligentius disseramus: nunc enim de adiutorio gratia quod institutum peragendum est. Unde ad id quod proposuit, quid etiam hinc respondeat videamus. Ut enim omittamus ejus invidiosas de suis inimicis querelas, ubi ad rem ventum est, ita locutus est.

33. *ECCE*, inquit, *apud beatitudinem tuam epistola ista me purget, in qua pure atque simpliciter ad peccandum & ad non peccandum integrum liberum arbitrium habere nos dicimus, quod in omnibus bonis operibus divino adjuvatur semper auxilio.* Cernitis itaque, pro intellectu quem vobis Dominus dedit, hæc ejus verba solvendæ non sufficere quæstioni. Quærimus enim adhuc, quo auxilio liberum adjuvari dicat arbitrium; ne fortè, sicut solet, velit intelligi legem atque doctrinam. Si enim quæras cur dixerit, *semper*; poterit respondere, quia dictum est: *Et in lege ejus meditabitur die ac nocte.* Deinde cum de hominis conditione, & ad peccandum atque non peccandum naturali ejus possibilitate quædam interposuisset, adjunxit, dicens: *Quam liberi arbitrii potestatem dicimus in omnibus esse generaliter, in christianis, judæis, atque gentilibus. In omnibus est liberum arbitrium æqualiter per naturam, sed in solis christianis juvatur à gratia.* Iterum quærimus, qua gratia? Et adhuc poterit responderè, lege atque doctrina christiana.

CAPUT
XXXI.
De gratia
nihil Pelagius
profitetur, quod
non possit
intelligi de
lege ac doctrina.

Psal. 1. 2.

Dein-

34. Deinde quamlibet sentiat gratiam, ipsi christianis secundum merita dari dicit: cum eos qui hoc dicunt, jam in Palestina, sicut supra * commemoravi, sua illa præclara purificatione damnaverit. Nam verba ejus ista sunt: *In illis*, inquit, *nudum & inerme est conditio- nis bonum*: in eis dicit, qui christiani non sunt. Deinde cetera contexens: *In his verò*, inquit, *qui ad Christum pertinent, Christi munitur auxilio.* Videtis adhuc incertum esse, quo auxilio, secundum ea quæ supra diximus. Sed adhuc sequitur de his qui christiani non sunt, & dicit: *Illi ideo judicandi atque damnandi sunt, quia cum habeant liberum arbitrium, per quod ad fidem venire possent, & Dei gratiam promereri, malè utuntur libertate concessa. Hi verò remunerandi sunt, qui bene libero utentes arbitrio merentur Domini gratiam, & ejus mandata custodiunt.* Nempe manifestum est, eum dicere gratiam secundum merita dari, quamlibet eam, vel qualemlibet significet, quam tamen aperte non exprimit. Nam cum eos remunerandos dicit, qui bene utuntur libero arbitrio, & ideo mereri Domini gratiam, debitum eis reddi fatetur. Ubi est ergo illud Apostoli: *Justificati gratis per gratiam ipsius?* Ubi est & illud: *Gratia salvi facti estis?* Et ne putarent per opera, addidit, per fidem. Rursus ne ipsam fidem sine Dei gratia sibi putarent esse tribuendam: *Et hoc*, inquit, *non ex vobis, sed Dei donum est.* Nempe ergo illud unde incipit omne quod merito accipere dicimur, sine merito accipimus, id est, ipsam fidem. Aut si negatur dari; quid est quod dictum est: *Sicut unicuique Deus partitus est mensuram fidei?* Si autem sic dicitur dari, ut reddatur meritis, non do-

Gratiam secundum merita dari dicit. * Cap. 22.

Rom. 3. 24.

Eph. 2. 8.

Ibidem. Fides meriti initium, nullis meritis nostris redditur. Rom. 12. 3.

do-

Phil. I. 29. donetur; quid est quod iterum dicit: *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut credatis in eum, verum etiam ut patiamini pro eo?* Utrumque enim donatum esse testatus est, & quod credit in Christum, & quod patitur quisque pro Christo. Isti autem libero arbitrio sic applicant fidem, ut fidei videlicet reddi videatur, non gratuita, sed debita gratia: ac per hoc jam nec gratia, quia nisi gratuita, non est gratia.

CAPUT
XXXII.
* Exhibemus hic in
2. part. Appendicis.
a

* V. infra
lib. de Peccato orig.
c. 21.

* f. credat.

CAPUT
XXXIII.

35. SED ab his litteris Pelagius ad fidei suæ * librum vult transire lectorem, cujus a vobis commemorationem fecit: in quo ea de quibus non interrogabatur, multa disseruit. Sed nos de quibus agimus cum illis, ipsa videamus. Cùm enim ab unitate Trinitatis usque ad resurrectionem carnis, quod ab illo nemo quærebat, disputationem quantam voluit terminasset: * *Et baptisma*, inquit, *unum tenemus, quod iisdem sacramenti verbis in infantibus, quibus etiam in majoribus, dicimus esse celebrandum.* Hoc certè vos, & à præsentè audisse dixistis: sed quid prodest, quod eisdem verbis in parvulis, quibus & in majoribus, celebrari dicit baptismi sacramentum, cùm res à nobis, non sola verba quærantur? Plus est quod vobis ore proprio interrogantibus respondit, uti scribitis: *Infantes in remissionem peccatorum percipere baptismum.* Non enim & hîc dixit, in verbis remissionis peccatorum; sed eos baptizari in ipsam remissionem confessus est: & tamen si ab eo quæreretis, quid peccati eis * credatur remitti, non eos aliquid habere contenderet.

36. QUIS crederet, sub hac quasi manifes-

a Am. Er. & MSS. nobis.

festa confessione sensum latere contrarium, nisi eum Cælestius aperuisset? Qui in libello suo, * quem Romæ gestis ecclesiasticis allegavit, *parvulos & baptizari in remissionem peccatorum confessus est, & negavit ullum habere originale peccatum.* Sed nunc non de baptisate parvulorum, sed de adjutorio gratiæ potiùs, etiam in libello fidei suæ, quem Romam misit, quid Pelagius senserit attendamus. *Liberum*, inquit, *sic confitemur arbitrium, ut dicamus nos indigere Dei semper auxilio.* Ecce iterum quærimus, quo auxilio nos indigere fateatur: & iterum invenimus ambiguum, quoniam potest respondere, legem se dicere doctrinamve christianam, qua naturalis illa possibilitas adjuvetur. Nos autem illam gratiam in eorum confessione requirimus, de qua dicit Apostolus: *Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & caritatis, & continentiæ.* Non est autem consequens, ut qui habet donum scientiæ, quo noverit quid agere debeat, habeat etiam caritatis, ut agat.

37. ILLOS etiam, quos in eisdem litteris, quas misit ad sanctæ memoriæ papam Innocentium, libros suos vel scripta commemorat, legi, præter unam epistolam, quam se brevem misisse ad sanctum Constantium episcopum dicit: nec alicubi potui reperire, hanc eum gratiam confiteri, qua non solum possibilitas naturalis voluntatis & actionis, quam dicit nos habere etiamsi nec volumus nec agimus bonum, sed ipsa etiam voluntas, & actio subministratione sancti Spiritus adjuvatur.

38. *Legant*, inquit, *illam epistolam, quam ad sanctum virum Paulinum episcopum ante duodecim ferè annos scripsimus, quæ trecentis*

* V. supra
cap. 30. n.
32.

2. Tim. I.
7.

CAPUT
XXXIV.

CAPUT
XXXV.
Pelagii
epistola ad
Paulinum.

tis

tis fortè versibus nihil aliud quàm Dei gratiam & auxilium constiterit, nosque nihil omnino boni facere posse sine Deo. Hanc ergo epistolam legi, & inveni eum penè per totam non immorari, nisi in facultate & possibilitate naturæ, & penè ibi tantum Dei gratiam constituere: christianam verò gratiam tanta brevitate sola nominis commemoratione pers-tringit, ut nihil aliud videatur, quàm eam tacere timuisse. Utrum tamen eam in remissione peccatorum velit intelligi, an etiam in doctrina Christi, ubi est & conversationis ejus exemplum, quod aliquot suorum opusculorum locis facit; an credat aliquod adjutorium bene agendi adjunctum naturæ atque doctrinæ per inspirationem flagrantissimæ & luminosissimæ caritatis, non apparet omnino.

Gratiæ
Christi de-
finitio.

CAPUT
XXXVI.

Pelagii
epistola ad
Constantium epis-
copum.

* Cap. 34.

CAPUT
XXXVII.

Pelagii
epistola ad
Demetriadem virgi-
nem, in Ap-
pend. tom.
2.

39. *Legant etiam, inquit, ad sanctum Constantium episcopum, ubi breviter quidem, sed planè libero hominis arbitrio Dei gratiam auxiliumque conjunxi.* Hanc epistolam, ut * superiùs dixi, non legi: sed si non est dissimilis ceteris, quæ mihi nota commemorat, non habet etiam ipsa quod quærimus.

40. *Legant etiam, inquit, quam ad sacram Christi virginem Demetriadem in oriente conscripsimus, & invenient nos ita hominis laudare naturam, ut Dei semper gratiæ addamus auxilium.* Istam sane legi, mihi que pene persuaserat, hanc illum gratiam, de qua quæstio est, confiteri: quamvis in multis ejus opusculi locis sibi ipse contradicere videretur: sed cum in manus meas & alia venissent, quæ posteriùs latiùsque conscripsit; vidi quemadmodum potuerit etiam illic gratiam nominare, sub ambigua generalitate quid sentiret abscondens, gratiæ tamen vocabulo fran-
gens

gens invidiam, offensionemque declinans. Nam in ipsius principio, ubi ait: *Proposito insudemus operi, nec mediocritati diffidamus ingenii, quod credimus fide matris, & merito virginis adjuvari*; gratiam qua adjuvamus ad aliquid agendum, mihi visus fuerat confiteri, nec adtenderam hanc eum ponere potuisse in sola revelatione doctrinæ.

41. Item in eodem opere alio loco: *Quod si etiam sine Deo, inquit, homines ostendunt, quales à Deo facti sunt; vide quid christiani facere possint, quorum in melius per Christum instaurata natura est, & qui divina quoque gratiæ juvantur auxilio.* Naturam in melius instauratam, remissionem vult intelligi peccatorum: quod alio loco in hoc ipso libro satis demonstravit, ubi ait: *Etiam illi qui longo peccandi usu quodam modo obduruere, instaurari per penitentiam possunt.* Auxilium verò divinæ gratiæ potest & hic ponere in revelatione doctrinæ.

42. ITEM alibi in eadem epistola: *Nam si etiam ante legem, inquit, ut diximus, ac multò ante Domini nostri & Salvatoris adventum, justè quidam & sanctè vixisse referuntur; quantò magis post illustrationem adventus ejus nos id posse credendum est, qui instaurati per Christi gratiam, & in meliorem hominem renati sumus, qui sanguine ejus expiati atque mundati, ipsiusque exemplo ad perfectionem incitati justitiæ, meliores illis esse debemus, qui antem legem fuerunt.* Videte quemadmodum & hic aliis quidem verbis, sed tamen in remissione peccatorum, & in exemplo Christi adjutorium gratiæ constituerit. Deinde subjungit, & dicit: *Meliores etiam quàm fuerunt sub lege, dicente Apos-*

Cap. 1.
Gratiæ ad-
jutorium à
Pelagio po-
situm in so-
la revela-
tione doc-
trinæ.

Cap. 3.

Cap. 17.

CAPUT
XXXVIII.
Cap. 8.

Gratiæ à
Pelagio po-
sita in re-
missione
peccatorum
& in exem-
plo Christi.
Rom. 5. 14.

10-

tolo: Peccatum vobis non dominabitur; non enim sub lege estis, sed sub gratia. Et quoniam hinc, inquit, sufficienter, ut puto, diximus, nunc perfectam instituamus virginem, quæ ex utroque semper accensa, & naturæ simul & gratiæ bonum, morum sanctitate testetur. Et in his verbis debetis advertere, ideo illum quod dicebat, sic voluisse concludere, ut naturæ bonum intelligamus, quod cum crearemur accepimus; gratiæ autem, cum Christi intuemur exemplum: tamquam ideo peccatum non indultum fuerit eis qui sub lege fuerunt vel sunt, quia exemplum Christi sive non habuerunt, sive non credunt.

CAPUT
XXXIX.

Rom. 7. 15.
& 23.

* V. lib. 1.
Cont. duas
epist. pe-
lag. c. 8.
lib. 2. Cont.
Julian. c.
3. 4. 5. 8.
& lib. de
Prædesti-
natione S. S.
c. 4.

43. HOC autem istum sapere, & alia ejus verba ostendunt, non in hoc libro, sed in tertio pro libero arbitrio, ubi ad eum loquens contra quem disputat, quoniam ille posuerat verba Apostoli dicentis: *Non quod volo ago: & Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & cetera quæ ibi dicuntur; iste respondit, atque ait: Hoc enim quod tu de Apostolo intelligere cupis, omnes ecclesiastici viri * in peccatoris & sub lege adhuc positi asserunt eum dixisse persona, qui nimia vitiorum consuetudine velut quadam teneretur necessitate peccandi, & quamvis bonum appeteret voluntate, usu tamen præcipitaretur in malum. In persona autem, inquit, hominis unius, designat populum sub vetere adhuc lege peccantem; quem ab hoc consuetudinis malo dicit liberandum esse per Christum, qui credentibus sibi primò omnia per baptismum peccata dimittit; deinde imitatione sui ad perfectam incitat sanctitatem, & vitiorum consuetudinem virtutum vincit exemplo. Ecce quomo-*

modo vult intelligi adjuvari eos, qui sub lege peccant, ut per gratiam Christi justificati liberentur, tamquam eis non sufficiat sola lex, propter nimiam peccandi consuetudinem, nisi Christi accedat, non inspiratio caritatis per Spiritum sanctum, sed intuendum & imitandum in doctrina evangelica virtutis ejus exemplum. Et certè maxima hinc erat causa exprimendi, quam diceret gratiam, ubi locum ipsum de quo respondet, sic conclusit Apostolus, ut diceret: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Hanc iste cum constituat, non in virtutis ejus auxilio, sed imitationis exemplo, quid amplius de illo sperare debemus, ubicumque gratiæ nomen sub ambigua generalitate commemorat?

Rom. 7. 24.

CAPUT XL.
Epist. ad
Demetriad.
c. 25.

44. ITEM in eodem libro ad virginem sacram, unde jam etiam supra disseruimus, ubi ait: *Subditi simus Deo, ejusque faciendo voluntatem, divinam mereamur gratiam, & facilius nequam spiritui, sancti Spiritus auxilio, resistamus.* In quibus ejus verbis certè manifestum est, ita eum velle nos adjuvari gratia Spiritus sancti, non quia sine illo etiam per solam naturæ possibilitatem non possumus resistere tentatori, sed ut facilius resistamus. Quod tamen quaecumque & quantulumcumque adjutorium, eum credibile est in hoc constituere, quòd nobis additur scientia revelante Spiritu per doctrinam, quam vel non possumus, vel difficilè habere possumus per naturam. Ista sunt quæ in libro, quem scripsit ad virginem Christi, advertere potui, ubi videtur gratiam confiteri: quæ profectò qualia sint, utique cernitis.

45. *Legant, inquit, etiam recens meum opus-*

CAP. XLI

opus-

Pelagii
libri qua-
tuor pro li-
bero arbi-
trio.

opusculum, quod pro libero nuper arbitrio edere compulsi sumus; & agnoscent quàm iniquè nos negatione gratiæ infamare gestierint, qui per totum penè ipsius textum operis perfectè atque integrè & liberum arbitrium confitemur, & gratiam. Quatuor sunt libri operis hujus, & hos legi, & ex illis sumsi quæ tractanda & discutienda proposui, & ut potui pertractavi, ante quàm ad ejus has litteras, quæ Romam missæ sunt, veniremus. Sed in his etiam quatuor libris quæcumque pro gratia videtur dicere, qua juvatur ut declinemus à malo, bonumque faciamus, ita dicit, ut nullo modo à verborum ambiguitate discedat, quam discipulis sic possit exponere, ut nullum auxilium gratiæ credant, qua naturæ possibilitas adjuvetur, nisi in lege atque doctrina: ita ut ipsas quoque orationes, ut in scriptis suis apertissimè affirmat, ad nihil aliud adhibendas opinetur, nisi ut nobis doctrina etiam divina revelatione aperiatur, non ut adjuvetur mens hominis, ut id quod faciendum esse didicerit, etiam dilectione & actione perficiat. Ab illo enim suo manifestissimo dogmate non recedit omnino, ubi tria illa constituit, possibilitatem, voluntatem, actionem: & solam possibilitatem dicit divino adjuvari semper auxilio; voluntatem autem & actionem nullo Dei adjutorio existimat indigere. Ipsum verò auxilium, quo possibilitatem naturalem perhibet adjuvari, in lege constituit atque doctrina, quam nobis fatetur etiam sancto Spiritu revelari, propter quod & orandum esse concedit. Sed hoc adjutorium legis atque doctrinæ etiam prophetis fuisse temporibus: adjutorium autem gratiæ, quæ propriè gratia nuncupatur, in Christi esse arbitratu exemplo: quod

Orationes
ad quid pu-
tarit Pela-
gius adhi-
beadas.

Revelatio
doctrinæ
per Spiritu-
m sanctum agno-
scitur à
Pelagio.

Gratia prop-
riè dicta
quænam
Pelagio.

quod nihilo minùs ad doctrinam pertinere perspicitis, quæ nobis evangelica prædicatur: ut videlicet tamquam via demonstrata, arbitri, adjuutorio nullo alterius indigentes, sufficiamus nobis, ne deficiamus in via: quàmvis & ipsam viam contendant etiam sola inveniri posse natura; sed faciliùs, si adjuvet gratia.

46. HÆC ergo pro meo captu intelligere potui in Pelagii scriptis, quando nominat gratiam. Videtis autem, quòd qui ista sentiunt, ignorant Dei justitiam, suam volunt constituturæ, & longè ab illa sunt, quæ nobis ex Deo est, non ex nobis, quam in scripturis a maximè sanctis canonicis advertere, atque agnoscere debuerunt. Sed quia eas secundum suum sensum legunt, profectò in illis nec aperta b contuentur. Utinam ergo saltem in catholicorum virorum scriptis, à quibus eas rectè intellectas esse non dubitant, quid sit de adjutorio divinæ gratiæ sentiendum, non negligenter adtenderent, nec suæ sententiæ amore nimio præterirent. Nam iste ipse Pelagius in illo ipso recenti opusculo suo, cujus se commemoratione defendit, id est, in tertio libro pro libero arbitrio, sanctum Ambrosium quemadmodum laudet, accipite.

47. *Beatus, inquit, Ambrosius episcopus, in cujus præcipuè libris romana elucet fides, qui scriptorum inter Latinos flos quidam speciosus enituit, cujus fidem & purissimum in Scripturis sensum, ne inimicus quidem ausus est reprehendere.* Ecce qualibus & quantis prædicat laudibus, quamlibet

TOM. IV.

a Ita MSS. At editi hoc verborum ordine, in scripturis sanctis maximè canonicis.

b Editi, aperte. Castigantur ex MSS.

CAP. XLII.

Rom. 10. 3.

Phil. 3. 9.

CAPUT
XLIII.
Ambrosius
magnopere
laudatus à
Pelagio.

sanctum & doctum virum, nequaquam tamen auctoritati Scripturæ canonicæ comparandum. Quem propterea sic iste commendat, quia videtur sibi in quodam loco librorum ejus eo teste uti, quo probet hominem posse esse sine peccato: unde nunc non agitur, sed agitur de auxilio gratiæ quo ad non peccandum adjuvatur, justèque vivendum.

CAPUT
XLIV.

Ambrosius
Pelagio op-
ponitur.

* n. 84. ad
Luc. 3. 22.

1. Cor. 10.
31.

* n. 25. ad
Luc. 7. 41.

48. AUDIAT ergo illum venerabilem antistitem dicentem & docentem in secundo libro Expositionis Evangelii secundum Lucam *, cooperari Dominum etiam voluntatibus nostris. *Vides itaque, inquit, quia ubique Domini virtus studiis cooperatur humanis; ut nemo possit ædificare sine Domino, nemo custodire sine Domino, nemo quidquam incipere sine Domino. Et ideo juxta Apostolum, Sive manducatis, sive bibitis, omnia in Dei gloriam facite.* Videtis quemadmodum sanctus Ambrosius etiam illud quod solent homines dicere: Nos incipimus, & Deus perficit; his verbis abstulit, dicens: *Neminem quidquam vel incipere sine Deo.* Item in sexto libro ejusdem operis *, cum de duobus illis fæneratoris unius debitoribus ageret: *Secundum homines, inquit, plus fortasse offendit, qui plus debuerat: sed per misericordiam Domini caussa mutatur, ut amplius diligat, qui amplius debuit, si tamen gratiam consequatur.* Ecce apertissimè prædicat catholicus doctor etiam ipsam dilectionem, qua quisque amplius diligit, ad beneficium gratiæ pertinere.

CAPUT
XLV.

a

49. IPSAM denique pœnitentiam, quam procul dubiò voluntas agit, Domini misericordia & adjutorio fieri ut agatur, in a nono ejusdem
a Hic editi juxta vulgatam Ambrosiani hujus operis in decem libros distributionem, in decimo. At omnes MSS. in nono.

dem operis libro * beatus dicit Ambrosius, ita * *Lib. 10. n. 89. ad Luc. 22. 61.*
loquens: *Bonæ lacrymæ, quæ culpam lavant. Denique quos Jesus respicit, plorant.* *Negavit primò Petrus, & non fleuit, quia non respexerat Dominus: negavit secundò, non fleuit, quia adhuc non respexerat Dominus: negavit & tertio, respexit Jesus, & ille amarissimè fleuit.* Legant isti Evangelium, & videant Dominum Jesum tunc intus fuisse, cum à sacerdotum principibus audiretur: Apostolum verò Petrum foris & deorsum in atrio cum servis ad focum nunc sedentem, nunc stantem, sicut veracissima & concordissima Evangelistarum narratione monstratur. Unde non potest dici, quòd corporalibus oculis eum Dominus visibiliter admonendo respexerit. Et ideo quod ibi scriptum est: *Respexit eum Dominus, intus actum est, in mente actum est, in voluntate actum est.* Misericordia Domini latenter subvenit, cor tetigit, memoriam revocavit, interiore gratia sua visitavit Petrum, interioris hominis usque ad exteriores lacrymas movit, & produxit affectum. Ecce quemadmodum Deus adjuvando adest voluntatibus & actionibus nostris: ecce quemadmodum & velle & operari operatur in nobis.

50. Item in eodem libro * idem sanctus * *Lib. 10. n. 91. ad Luc. 22. Matt. 26. 33.*
Ambrosius: *Nam si Petrus, inquit, lapsus est, qui dixit: Et si alii scandalizati fuerint, ego non scandalizabor: quis alius jure de se præsumat? Denique David quia dixerat: Ego dixi in mea abundantia, non movebor in æternum; suam sibi jactantiam obfuisse profitetur, dicens: Avertisti faciem tuam* *Psal. 29. 7. Ibid. 8.*

H 2

tuum

a In editis, plorant delictum. Hanc vocem nec MSS. addunt, nec Ambrosius.

Quibus
oculis Pe-
trum Chri-
stus respe-
xerit.
Lucæ 22.
61.

tuam, & factus sum conturbatus. Audiatur istum tantum virum docentem, imitetur credentem, cujus doctrinam fidemque laudavit. Audiatur humiliter, imitetur fideliter: non de se pertinaciter presumat, ne pereat. Quid in eo pelago vult mergi Pelagius, unde per petram liberatus est Petrus?

CAPUT
XLVI.

* Apud Ambrosium lib. 7. n. 27. ad Luc. 9. 53.

Exodi 33. 19.

Rom. 9. 16.

a

Pelagii verba supra cap. 22. 1. Cor. 6. 17.

51. AUDIATUR eundem antistitem Dei in sexto * itidem libro ejusdem operis dicentem: Cur autem non receperint eum, Evangelista ipse memoravit, dicens: Quia facies ejus erat euntis in Jerusalem. Discipuli autem recipi intra Samariam gestiebant. Sed Deus quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit. O sensum hominis Dei, ex ipso haustum fonte gratiae Dei! Deus, inquit, quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit. Videte si non illud est propheticum: Miserebor cujus misertus ero, & misericordiam praestabo cui misericors fuero. Et illud apostolicum: Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis Dei. Quia ut dicit etiam nostrorum temporum homo a ejus: Quem dignatur vocat, & quem vult religiosum facit. Numquid aliquis dicere audebit, nondum esse religiosum, qui currit ad Dominum, & ab eo se regi cupit, & voluntatem suam ex ejus voluntate suspendit, & qui ei adherendo jugiter, unus, secundum Apostolum, cum eo fit spiritus? At hoc totum tam magnum religiosi hominis opus, Pelagius non dicit effici nisi arbitrii libertate. Contra autem beatus Ambrosius ipsius tam excellenter ore laudatus: Dominus Deus, inquit, quem dignatur vocat, & quem vult religiosum facit. Ergo ut

a Casalensis cod. homo Dei.

currat ad Dominum, & ab eo se regi cupiat, suamque voluntatem ex ejus voluntate suspendat, eique adherendo jugiter unus, secundum Apostolum, cum eo fiat spiritus, Deus quem vult religiosum facit: & hoc totum homo nisi religiosus non facit. Quapropter nisi à Deo fiat, ut hoc faciat, quis hoc facit?

52. SED quia ista quaestio, ubi de arbitrio voluntatis & Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri: potest Pelagius ita se latebris obscuritatis hujus involvere, ut etiam iis quae à sancto Ambrosio conscripta posuimus, consentire se dicat; & ea se quae sentire proclamet, semperque sensisse; atque ita singula conetur exponere, ut etiam ejus sententiae convenire credantur. Quapropter quantum adinet ad istam de divina gratia & adjutorio quaestionem, tria illa quae apertissime distinxit attendite, posse, velle, esse, id est, possibilitatem, voluntatem, actionem. Si ergo consenserit nobis, non solam possibilitatem in homine, etiam si nec velit, nec agat bene, sed ipsam quoque voluntatem & actionem, id est, ut bene velimus & bene agamus, quae non sunt in homine, nisi quando bene vult & bene agit: si, ut dixi, consenserit, etiam ipsam voluntatem & actionem divinitus adjuvari, & sic adjuvari, ut sine illo adjutorio nihil bene velimus & agamus, eamque esse gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, in qua nos sua non nostra justitia justos facit, ut ea sit vera nostra justitia, quae nobis ab illo est; nihil de adjutorio gratiae Dei, quantum arbitror, inter nos

CAPUT XLVII. Liberi arbitrii & gratiae Dei conciliandae difficultas. V. lib. 4. contra Julianum. c. 8.

Quid à Pelagio exigatur in quaestione de gratia.

Rom. 7. 25.

controversiæ relinquatur.

CAPUT XLVII.
Sine peccato quomodo quidam in hac vita dici possunt. V. lib. 2. de peccatorum merito. c. 13.

Luc. 1. 6.

Philip. 3. 6.

Ibid. 8.

Matt. 5. 6.

Rom. 1. 17.

CAPUT XLIX.
a

§3. ILLUD autem propter quod sic laudavit sanctum Ambrosium, quia scilicet in scriptis ejus invenit ex laudibus Zachariæ & Elizabet, posse hominem in hac vita esse sine peccato; quamquam negandum non sit, si hoc velit Deus, apud quem sunt omniaabilia; consideret tamen diligentius, quemadmodum dictum sit. Dictum enim est, quantum mihi videtur, secundum quamdam inter homines conversationem probabilem atque laudabilem, quam nullus hominum justè posset in accusationis & criminationis querelam vocare. Quam propterea in Dei conspectu Zacharias & ejus uxor habuisse referuntur, quia in ea homines nulla dissimulatione fallebant, sed ut apparebant hominibus, ita noti erant oculis Dei. Non autem dictum est hoc secundum illam perfectionem justitiæ, in qua verè atque omni modo immaculati perfectique vivemus. Nam & Apostolus Paulus dixit, secundum justitiam quæ ex lege est, se fuisse sine querela; in qua lege etiam Zacharias sine querela conversabatur: sed hanc Apostolus justitiam in stercoreibus & detrimentis deputavit, in comparatione justitiæ quam speramus, & quam nunc esurire ac sitire debemus, ut ea quandoque saturemur in specie, quæ nunc est in fide, quamdiu justus ex fide vivit.

§4. AUDIAT denique ipsum venerabilem antistitem, cum exponeret a Isaiam Prophetam, di-

a Non exstat hoc opus Ambrosii, quod rursus citat Augustinus in lib. de Peccato originali, c. 41. lib. 1. de Nuptiis & concup. c. 35. lib. 1. contra Julianum, c. 4. & lib. 2. c. 8. ac lib. 4. contra duas epistolas Pelag. c. 11. Meminit ejusdem operis Ambrosius ipse lib. 2. in Lucam n. 56. ad cap. 2. 19.

Sicentem: Neminem in hoc mundo esse posse sine peccato. Ubi nemo potest dicere, in hoc mundo eum dixisse velut in dilectione hujus mundi. De Apostolo etenim loquebatur, qui dixit: *Conversatio nostra in cælis est.* Hunc ergo sensum memoratus episcopus explicans: *Perfectos, inquit, secum multos ait Apostolus in hoc adhuc mundo sitos, qui si ad perfectionem veram respicias, perfecti esse non poterant. Quia ipse dixit: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Ita & immaculati sunt in hoc mundo, & immaculati erunt in regno Dei: cum utique, si minutiùs excutias, immaculatus esse nemo possit, quia nemo sine peccato.* Illud ergo sancti Ambrosii testimonium, quo pro sua sententia Pelagius utitur, aut secundum quemdam modum dictum est, probabilem quidem, sed non minutiùs excussum: aut certè si ille vir sanctus atque humilis Zachariam & Elizabet summæ atque omni modo perfectæ justitiæ, cui nihil addi jam posset, fuisse existimavit, profectò sententiam suam minutiùs excutiendo correxit.

§5. ADTENDAT sanè iste in eodem ipso loco, unde hoc ambrosianum testimonium, quod ei placebat, assumsit, etiam illud eum dixisse, quòd *ab initio esse * immaculatum, humanæ impossibile sit naturæ*; ubi omnino illam naturalem possibilitatem, quam Pelagius non vult fideliter respicere peccato esse vitiatam, & ideo jactanter extollit, enervem infirmamque testatur venerandus Ambrosius: proculdubio contra istius voluntatem, sed non contra apostolicam veritatem, ubi legitur: *Fui-*

Ambrosius in Isaiam.

Philip. 3.

20.

1. Cor. 13.

12.

CAPUT L.
V. lib. de Natura & grat. c. 63.
* f. immaculatam.

Eph. 2. 3.

mus & nos aliquando natura filii iræ, sicut & ceteri. Ipsa est enim per peccatum primi hominis, quod ex libero ejus venit arbitrio, vitiata & damnata natura; cui sola per Mediatorem Dei & hominum, & omnipotentem medicum divina subvenit gratia. De cujus adjutorio ad justificationem nostram, quo Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum, quos prior dilexit, donans eis ut diligeretur ab eis, quia jam diu est ut disserimus; deinceps incipiamus, quantum Dominus adjuverit, etiam de peccato, quod per unum hominem cum morte intravit in mundum, atque ita in omnes homines pertransiit, adversus istos, qui in errorem huic contrarium veritati apertius eruperunt, quæ satis esse videbuntur, exprimere.

Rom. 8. 28.
I. Joan. 4.
19.

Rom. 5. 12.

S. AURELII AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

CONTRA PELAGIUM

ET CÆLESTIUM,

LIBER SECUNDUS.

DE PECCATO ORIGINALI.

Ostendit Augustinus, Pelagium in questione de originali peccato, ac de parvulorum baptismo, nihil re ipsa dissentire à discipulo ipsius Cælestio, qui peccatum originale confiteri nolens, vel etiam apertè negare ausus, Carthagine priùs, ac postea Romæ, episcopalibus judiciis damnatus est. Questionem enim istam non earum esse, ut heretici iidem volebant, in quibus præter fidei periculum errare contingit: imò hunc eorum errorem ipsa omnino fidei christianæ petere fundamenta. Refellit eos postea, qui originalis vitii dogmate nuptiarum bonitati detrahi, Deoque ipsi, hominis qui per nuptias generatur conditori injuriam fieri contendebant.

I. IAM nunc diligenter advertite, de baptismo parvulorum quàm cautè debeatis audire homines ejusmodi, qui neque apertè illi ætati lavacrum regenerationis, & peccatorum remissionis audent negare, ne hoc christianæ

CAPUT I.

au-